

ግለንባብ

መምህር በቃሉ

መምህር በቃሉ በአንድ ወቅት የአንድ ትምህርት-ቤት የአራተኛ ክፍል የአካባቢ ሳይንስ መምህር ነበሩ። የመጀመሪያው ክፍለጊዜ የርሳቸው ነበር። “እንደምን አደራችሁ ተማሪዎች?” አሉ። ተማሪዎች ከመቀመጫቸው ተነሥተው፣ “እንደምን አደሩ መምህር?” አሏቸው። ሰሌዳውን በዳስተር አጸዱ። የዕለቱን ትምህርት ርዕስ ጻፉ። የዕለቱ ትምህርት ርዕስ “የውሃ መገኛዎች” የሚል መሆኑን ጠቁመው ለመግቢያ ያህል ትንሽ ገለጻ ከሰጡ በኋላ ለተማሪዎች የሚከተለውን ጥያቄ አቀረቡ።

“ልጆች ለመሆኑ ውሃ ከምን ይገኛል?”

ተማሪዎች የተወሰኑትን ዘረዘሩ። “በጣም ጥሩ ነው ልጆች!” አሉ መምህር በቃሉ። “ውሃ ሕይወት ላላቸው ሁሉ አስፈላጊ ከሆኑ ነገሮች ውስጥ አንዱ ነው። ከምድራችን ¾ኛው ክፍል በውሃ የተሸፈነ ነው። ውሃ ከዝናብ፣ ከጉድጓድ፣ ከምንጭ፣ ከሐይቅ፣ ከባሕር፣ ከውቅያኖስ ይገኛል” አሉ።

*** “ዝናብ እንዴት ይገኛል ብላችሁ ትገምታላችሁ?” ***

“ውሃ ከተለያዩ ውሃማ አካላት በፀሐይ ሙቀት ምክንያት ይተናል። ይህም የትነት ውሃ ሞቃትና ቀላል ስለሆነ ወደከፍተኛ ቦታ በመጓዝ ከባቢ አየር ውስጥ ይገባል። ከዚያም ወደደመናነት ይለወጣል። ቆይቶም ወደዝናብነት ይለወጣል።”

ጥያቄዎችን ለተማሪዎች እያቀረቡ፣ ተማሪዎችንም እያሳተፉ ማስተማራቸውን ቀጠሉ።

“የዝናብ ውሃ ከትነትና ከሌሎች ተፈጥሯዊ ሂደቶች የሚገኝ በመሆኑ ጨውነት የለውም። ሌሎች የውሃ መገኛዎች ግን ጨውና ሌሎች ጠቃሚ ማዕድናት ሊኖራቸው ይችላል” አሉና፣ “የዛሬው ትምህርታችን በዚህ አብቅቷል፤ ያልገባችሁ ነገር ካለ መጠየቅ ትችላላችሁ” አሏቸው። ተማሪዎችም “ግልጽ ነው መምህር” አሉ። ተማሪዎች በተሰጣቸው ትምህርት ስለረኩ መምህሩ ደስ አላቸው። ተማሪዎችም ያላወቁትን አወቁ። ባገኙት እውቀትም በጣም ደስተኞች ሆኑ።

1ኛ ቀን

ማዳመጥ

የውሃ መገኛዎች

ቃላት

ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን ቃላት መርጣችሁ በክፍት ቦታው በማሰገባት ዓረፍተነገሮችን አሟልታችሁ ዓፋ። (ቀለጠ፣ ኩሬ)

- ሀ. በጎድንዳ ቦታ ላይ ተጠራቅሞ የሚገኝ ውሃ _____ ተብሎ ይጠራል።
- ለ. በረዶው በፀሐይ ሙቀት _____ ።

ማጣመርና መነጠል

“-አዊ” “-አማ” “-አም” የሚሉ ቅጥያዎች ያለባቸውን አምስት አምስት ቃላት ፈልጋችሁ ቅጥያውን ከዋናው ቃል ነጥላችሁ አሳዩ።

- ምሳሌ፡- ኢትዮጵያ - አዊ = ኢትዮጵያዊ
- ድርጅት - አዊ = ድርጅታዊ

2ኛ ቀን

ማንበብ

1. ርዕሱ ስለምን እንደሚገልፅ ገምቱ።
2. ለሚከተሉት ጥያቄዎች በቡድን ሆናችሁ ተገቢ መልሶችን በቃላችሁ ስጡ።
 - ሀ. መምህር በቃሉ ለተማሪዎቻቸው ያቀረቡት ትምህርት ምንድን ነው?
 - ለ. ውሃ የሚተነው በምን ምክንያት ነው?
 - ሐ. የውሃ ትነት መኖር ለዝናብ መፈጠር ምን አስተዋጽኦ አለው?

ቃላት

1. የሚከተሉትን ቃላት ፍቺ ለንደኞቻችሁ በቃላችሁ ግለጹ።
 - ሀ. ጉድንድ ለ. ባሕር ሐ. ዝናብ መ. ሐይቅ ሠ. ወንዝ ረ. ጅረት
2. በቅንፍ ውስጥ ያሉትን ቃላት አስተካክላችሁ ዓረፍተነገሮችን በማሟላት ጻፉ።
 - ሀ. ተማሪው ጥቁር ስሌዳውን (ማጽዳት)።
 - ለ. ስለጤና አጠባበቅ ለተማሪዎች (አገላለጽ) ተደረገላቸው።

- ሐ. በክልላችን ጠቃሚ (ማዕድን) ይገኛሉ።
- መ. በተሰጣቸው ትምህርት (መርካት) በጣም ደስ አላቸው።
- ሠ. (ምድር) ብዙው ክፍል ውሃማ ነው።

መጻፍ

በቡድን ሆናችሁ “የውሃ ጥቅም” በሚል ርዕስ ሦስት አንቀጾችን ጻፉ።

3ኛ ቀን

ማዳመጥ

የውሃ መገኛዎች

ቀጥሎ ለቀረቡት ጥያቄዎች ተገቢ መልሶችን ስጡ።

ሀ. ግግር በረዶ እንዴት ይፈጠራል? ለ. በአገራችን የሚገኙትን ሐይቆች ዘርዝሩ።

ቃላት

የሚከተሉትን ቃላት ፍቻቸውን በጽሑፍ ስጡ።

- ሀ. ምንጭ ለ. ጥልቀት ሐ. ተከማቸ መ. ግግር ሠ. ዋስትና

ማጣመር

1. “-አዊ”፣ “-አማ”፣ “-አች”፣ “-ዎች” ቅጥያ ያሉባቸውን ስምንት ቃላት “መምህር በቃሉ” ከሚለው ምንባብ በማውጣት ጻፉ ።
2. አምስት አወንታዊና አምስት አሉታዊ ዓረፍተነገሮችን ጽፏችሁ አንብቡ።
ምሳሌ፡- ከበደ ምሳ በላ። → ከበደ ምሳ አልበላም።

4ኛ ቀን

ማንበብ

1. የሚከተሉትን ጥያቄዎች በቡድን ሆናችሁ መልሶችን በቃላችሁ ስጡ።
 - ሀ. “የውሃ ማማ” ማለት ምን ማለት ነው?
 - ለ. የውሃና የሕይወት ግንኙነት ምንድን ነው?
2. ለሚከተሉት ጥያቄዎች በምንባቡ መሠረት በጽሑፍ መልስ ስጡ።
 - ሀ. ምንጭ ከጅረት በምን ይለያል?
 - ለ. ከምድራችን በውሃ የተሸፈነው ቦታ ምን ያህል ነው?

ቃላት

1. በሚከተሉት ዐረፍተነገሮች ውስጥ የተሠመረባቸውን ቃላት ዐውዳዊ ፍቻቸውን በጽሁፍ ስጡ።

ሀ. ውሃ በፀሐይ ሙቀት ይተናል።

ለ. የውሃ መገኛዎች ብዙ ናቸው።

ሐ. ውሃ ጠጥተው ጥማቸውን አረከ።

መ. አምድራችን ብዙው ክፍል ውሃ ነው።

2. የሚከተሉትን ቃላት የመዝገበቃላት ፍቻቸውን ጽፋችሁ አንብቡ።

ሀ. ቆየ ለ. ተለወጠ ሐ. ሰሌዳ መ. አጠፋ

መጻፍ

ውሃ በቤት ውስጥ ያለውን ጠቀሜታ በሚመለከት ተገቢ ሥርዓተነጥቦችን በመጠቀም አንድ አንቀጽ ጻፉ።

ግለንባብ

የውሃ ጥቅም

ውሃ ባለበት ሕይወት አለ፤ ሕይወት የሚኖረው በተለያዩ የውሃ ጥቅሞች ላይ ተመስርቶ ነው። በመሆኑም ውሃ ለሕይወት አስፈላጊ ነገር ነው። ለተክሎች እድገት ውሃ ያስፈልጋል። ተክሎች ከሌሎች ሰዎችና እንስሳት ምግብ ለማግኘት ይቸገራሉ። ሰዎች ውሃን ለመስኖ፣ ለመጠጥና ለሌሎችም ተግባራት ይጠቀማሉ። በመሆኑም ውሃ ለሰዎች፣ ለተክሎችና ለእንስሳት ሕይወት መሰረት ነው። ለዚህም ነው “ውሃ ባለበት ሕይወት አለ” የሚባለው።

የህዝብ ቁጥር እየጨመረ በሄደ ቁጥር የሰው ልጅ የውሃ ፍላጎትም እየጨመረ ይሄዳል። በምድራችን ያለው ውሃ በቤት ውስጥና ከቤት ውጪ በሚሰጠው አገልግሎት መሰረት ይወሰናል። በከተማና በገጠር አካባቢዎች ውሃ ለግል ንፅህና ለምግብ ማዘጋጃ፣ ለመጠጥ፣ ለአካባቢና ለመፀዳጃቤት ንፅህና አገልግሎት ይውላል።

*** “ከላይ ከተጠቀሱት ሌላ ውሃ ለምን ለምን አገልግሎት ይውላል ብላችሁ ትገምታላችሁ?” ***

ከዚህ በተጨማሪ በገጠር አካባቢ የአትክልት፣ የፍራፍሬ፣ የጥራጥሬ ወዘተ ምርቶች ለማግኘት የመስኖ ውሃ ጠቃሚ ነው። በዓለም ላይ ያሉ ሰዎች ስልሳ ዘጠኝ በመቶውን ውሃ ለመስኖ ስራ ይጠቀሙበታል። ውሃን በሁለት መንገድ ለመስኖ አገልግሎት መጠቀም ይቻላል። አንደኛው የጠብታ መስኖ ሲሆን ከፍተኛ ወጪን የሚጠይቅ ቢሆንም ውሃ ቆጣቢ ነው። ሁለተኛው ደግሞ በቦይ መጠቀም ነው፤ ይህ ዓይነቱ ዘዴ ከፍተኛ ወጪ የማይጠይቅ ቢሆንም ውሃን ግን ያባክናል።

ሃያ ሁለት በመቶው የምድራችን ውሃ ለኢንዱስትሪ፣ ለኤሌክትሪክ ሃይል ማመንጫነትና ለሌሎችም አገልግሎቶች በጥቅም ላይ ይውላል። ይህም ውሃ ለሰው ልጆች ያለውን አስፈላጊነት በግልፅ ያሳያል።

በአጠቃላይ ውሃ ለሰው ልጅ በጣም ከፍተኛ ጥቅም ይሰጣል። ስለሆነም በተለይ ለመጠጥ አገልግሎት የሚውለው ውሃ እንዳይበክልና ለጤና ጠንቅ እንዳይሆን ጥንቃቄ ማድረግ ያስፈልጋል።

1ኛ ቀን

ማዳመጥ

የውሃ መሀንዲሲ ትምህርት

ባዳመጣችሁት ምንባብ መሠረት ተገቢ መልሶችን በቃላችሁ ስጡ።

ሀ. ሕይወት ያላቸው ፍጥረታት በጥቅሉ ምን ምን ናቸው?

ለ. የምንባቡ ዋና ዋና ሐሳቦች ምን ምን ናቸው?

ቃላት

ለሚከተሉት ቃላት ተገቢ ፍቻቸውን በጽሑፍ ስጡ።

ሀ. ማሟሟት ለ. ማመንጨት ሐ. ክምችት መ. ተጋለጡ

መነጠል

የሚከተሉትን ቃላት ቅጥያዎች ከዋናው ቃል ነጥላችሁ ጻፉ።

ሀ. ዘመናዊነት ለ. ወርሃዊ ሐ. ቆላማ መ. ቀለማም

2ኛ ቀን

ማንበብ

ቀጥሎ ለቀረቡት ጥያቄዎች ተገቢ መልሶችን በጽሑፍ ስጡ።

ሀ. ውሃ ለምን ይጠቅማል?

ለ. በአንድ አካባቢ በቂ ውሃ ከሌለ የሚከሰቱ ችግሮች ምን ምን ሊሆኑ ይችላሉ?

ሐ. የዓለማችን ሕዝብ ብዙውን ውሃ ለምን አገልግሎት ይጠቀማል?

ቃላት

ለሚከተሉት ቃላት ፍቻቸውን ከሰው ጠይቃችሁ ለንደኞቻችሁ በጽሑፍ አስረዱ።

ሀ. ሕይወት ለ. መበከል ሐ. ጠንቅ መ. ኃይል

መጻፍ

ውሃ ከቤት ውጭ ስላለው ጠቀሜታ ተገቢ ሥርዓተነጥቦችን ተጠቅማችሁ ሁለት አንቀጾች ጽፋችሁ በክፍል ውስጥ አንብቡ።

3ኛ ቀን

ማዳመጥ

የውሃ መሀንዲሲ ትምህርት

የሚከተሉትን ጥያቄዎች በምንባቡ መሠረት በቃላትሁ ግለጹ።

ሀ. አዛውንቱ “ውሃ በደርቅ ዓሣ ያልቅ” ሲሉ ምን ለማስረዳት ፈልገው ነው?

ለ. ወንዞችን በአግባቡ ለመጠቀም ምን መደረግ አለበት?

ሐ. በተበከለ ውሃ የሚመጡ በሽታዎች ምን ምን ናቸው?

ቃላት

የሚከተሉትን ቃላትና ሐረጎች ፍቻቸውን በአጫጭር ዐረፍተ ነገሮች ግለጹ።

ሀ. ኃይል ማመንጫ

መ. ውሃ ማከም

ለ. ግብርና

ሠ. ውሃ ማጠራቀም

ሐ. ጥንቃቄ

መነጠል

በሚከተሉት ቃላት ያሉ ቅጥያዎችን ከዋናው ቃል ነጥላችሁ ጻፉ።

ቅጥያ ያላቸው ቃላት	ቅጥያ	ዋና ቃል
ከርሳም		
ሀገራዊ		
ዓይናማ		
መልካም		
ቤተሰባዊ		
ሰማያዊ		

መፃፍ

አምስት አዎንታዊና አሉታዊ ዓረፍተኛ ነገሮችን ጽፋችሁ አንብቡ።

4ኛ ቀን

ማንበብ

1. ለሚከተሉት ጥያቄዎች በምንባቡ መሠረት በቃላትሁ መልስ ስጡ።
 - ሀ. የውሃ ብክለትን እንዴት መከላከል ይቻላል?
 - ለ. በመስኖ ውሃ ምን ምን ማብቀል እንችላለን?
 - ሐ. ከምድራችን ሃያሁለት ከመቶ የሚሆነው ውሃ ለምን አገልግሎት ይውላል?
2. ምንባቡን መሠረት አድርጋችሁ ቀጥሎ የቀረቡትን ጥያቄዎች በቃላትሁ መልሱ።
 - ሀ. ውሃ ባይኖር በሰው ልጆች ላይ ሊከሰቱ የሚችሉ ችግሮች ምን ምን ናቸው?
 - ለ. ተክሎች የሚጠወልጉት በምን ምክንያት ነው?
 - ሐ. ሁለቱ የመስኖ አጠቃቀም ዘዴዎች ምን ምን ይባላሉ?

ቃላት

1. ለተሠመሩት ቃላት ዐውዳዊ ፍቻቸውን ስጡ።
 - ሀ. የጠብታ መስኖ ውሃ ቆጣቢ ነው።
 - ለ. ውሃ ለኃይል ማመንጫ ያገለግላል።
2. በሚከተሉት ቃላት ዐረፍተነገሮችን ፃፉ።
 - ሀ. ማዕዳት ለ. መሠረት ሐ. ቦይ መ. መንገድ

መጻፍ

የውሃን ንጽሕና እንዴት መጠበቅና መንከባከብ እንዳለብን የሚያስረዱ ሁለት አንቀጾች ጽፋችሁ አንብቡ።

ግለገብ

ጤናማ አካባቢን መፍጠር

በአንድ የገጠር አካባቢ የነዋሪዎች ትልቁ ችግር በውሃ ወለድ በሽታዎች መጠቃት ነበር። በአካባቢው የሚገኘው ጤናጣቢያ ባለሙያዎች ያስተዋሉትም ይህንኑ ነበር። የጤና ጣቢያው ሠራተኞች ሁልጊዜ ጧት ጧት ለታካሚዎች ትምህርት ይሰጣሉ።

አንድ ቀን ጧት የጤና ባለሙያዎች፣ “የዛሬው ትምህርት ርዕስ የውሃ ብክለትና የሚያስከትለው ችግር ይሆናል” አሉና ማብራሪያቸውን ጀመሩ። “ታሞ ከመማቀቅ አስቀድሞ መጠንቀቅ” በሚለው አባባል ጀመሩና ጥያቄያቸውን አስከተሉ።

*** “መምህሩ ቀጥለው ምን የሚሉ ይመስላችኋል?” ***

“ለመሆኑ የውሃ ወለድ በሽታ የሚመጣው በምንድን ነው?” ብለው ንግግራቸውን ቀጠሉ። “በሽታ በተለይም የውሃ ወለድ በሽታ የሚመጣው በውሃ ብክለት ነው። የውሃ ብክለት መንስኤዎች ደግሞ ከቤት ውስጥ የሚወጣ ቆሻሻ፣ ከፋብሪካና ከኢንዱስትሪ የሚለቀቅ ፍሳሽና ተረፈ ምርት ዋናዎቹ ናቸው። የሰው አይነምድርና ሽንት፣ የእንስሳት እቦት፣ ፋንድያና ሽንት ከውሃ ጋር

ሲቀላቀሉ የውሃ ብክለትን በማስከተል ለተቅማጥና ለሌሎች ውሃወለድ በሽታዎች ይዳርጋሉ። በመሆኑም የውሃ ብክለት ትልቅ የጤና ችግር ነው” አሉ።

“የተበከለ ውሃ የሚያስከትለው ሌላው ችግር ምንድን ነው?” ንግግራቸውን ቀጠሉ። “የሐይቅ፣ የባሕር ውሃ ከተበከለ በውሃ ውስጥ የሚኖሩና ለምግብነት የሚያገለግሉ እንደግሣ ያሉ ፍጥረታት ይጠፋሉ፤ ይሞታሉ። ዕፅዋት ይጠወልጋሉ፤ ይደርቃሉ። ይህም የምግብ እጥረትን ያስከትላል።

ውሃ ከተበከለ ለመጠጥ ጥቅም አይውልም። ጥቅም ላይ ሊውል የሚችለው ሳይንሳዊ የማጣሪያ ዘዴን በመጠቀም ነው። ይህን ለማድረግ ከፍተኛ ወጪ ይጠይቃል። በመሆኑም፣ ውሃን መበከል የውሃ ብክነትን ያስከትላል። የውሃ ብክነትም የውሃ እጥረትን ሊያስከትል ይችላል። ውሃን አላግባብ መጠቀም፣ መሬቱን ቁልቁል ማረስ፣ የክረምት ውሃን አለማጠራቀም የውሃ ብክነት መንስኤዎች ናቸው።

የውሃ ብክለትን ለመከላከል በካይ ነገሮች ከምንጮችና ከወንዞች እንዳይቀላቀሉ ማድረግ፣ በውሃ ላይ አካባቢዎች ቆሻሻ አለመድፋት፣ የፋብሪካ ቆሻሻን ከውሃ ላይ አካላት ጋር አለመቀላቀል፣ መጻዳጃ ቤቶችን ከውሃ ማራቅ፣ በውሃ አካባቢ አለመጻዳጃ ተገቢ ነው” በማለት ገለጻቸውን ቋጩ። ትምህርቱን በተከታታይ በመስጠታቸውና የውሃ ብክለት መጠን በመቀነሱ በውሃወለድ በሽታ ወደጤና ጣቢያ የሚመጡ ታካሚዎች ቁጥር ቀነሰ።

1ኛ ቀን

ማዳመጥ

የውሃ ብክለት መንስኤዎች

ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልሶችን በምንባቡ መሠረት በጽሑፍ ስጡ።

- ሀ. የውሃ ብክለት ማለት ምን ማለት ነው?
- ለ. የውሃ ብክለት መንስኤዎች ምን ምን ናቸው? ዘርዘሯቸው።
- ሐ. የጽሑፉን ዋና ሀሳብ በአራት ዓረፍተነገሮች ግለጹ።

ቃላት

ለሚከተሉት ቃላት ዓውዳዊ ፍቻቸውን በቃላትሁ ስጡ።

- ሀ. ተዘዋዋሪ ለ. ውሃወለድ ሐ. ፍሳሽ መ. መልቀቅ

ማጣመር

ለሚከተሉት ቃላት ተስማሚ መድረሻ ቅጥያዎች መርጣችሁ በመጨመር ቃላቱን እንደገና ጻፉ።

ቃላት	ቅጥያዎች	ምሥርት ቃል
ዓለምአቀፍ	-አማ-ነት -አም-ነት -አዊ-ነት	
ቀለም		
ስስት		
ልብ		
ሰንሰለት		
ክልል		
ውሃ		ውሃማነት

2ኛ ቀን

ማንበብ

ለጥያቄዎች ትክክለኛ መልሶችን በምንባቡ መሠረት በጽሑፍ አቅርቡ።

- ሀ. ውሃ እንዳይበክል ምን ማድረግ ይገባል?
- ለ. በጤና ጣቢያዎች ለታካሚዎች ቁጥር መቀነስ ምክንያቶቹ ምን ምን ናቸው?
- ሐ. የተቅማጥ በሽታ እንዴት ይከሰታል?

ቃላት

የሚከተሉትን ቃላት ፍቻቸውን ጽፋችሁ በክፍል ውስጥ አንብቡ።

- ሀ. ብክለት ለ. ግዴለሽነት ሐ. አላግባብ

መጻፍ

“የአካባቢ ንጽሕና አጠባበቅ” በሚል ርዕስ ተገቢ ሥርዓተነጥቦችን በመጠቀም ሁለት አንቀጾችን በቡድን ጽፋችሁ ለመምህራችሁ አሳዩ።

3ኛ ቀን

ማዳመጥ

የውሃ ብክለት መንስኤዎች

በአዳመጣችሁት ምንባብ መሠረት ለሚከተሉት ጥያቄዎች በቡድን ተወያይታችሁ ተገቢ መልሶችን በቃላችሁ ስጡ።

- ሀ. እንስሳት ውሃን እንዴት ሊበክሉ ይችላሉ?
- ለ. በውሃ ብክለት ሊከሰቱ የሚችሉ ችግሮችን ለማስወገድ ምን መደረግ አለበት?
- ሐ. ንጹሕ ውሃ የምንለው ምን ዓይነት ነው? አብራሩ።

ቃላት

በ“ሀ” ረድፍ ለቀረቡት ቃላት ከ“ለ” ረድፍ ተስማሚያቸውን በመምረጥ አዛምዱ።

<u>ሀ</u>	<u>ለ</u>
1. መኖሪያ	ሀ. መቆሽሽ
2. አካል	ለ. የውሃ መፋሰሻ
3. ቦይ	ሐ. መጠለያ
4. ብክለት	መ. ተንቀሳቃሽ
5. ተዘዋዋሪ	ሠ. ሰውነት

መነጠል

የሚከተሉትን ባለ ቅጥያ ቃላት ቅጥያዎቻቸውን ከዋናው ቃል ለይታችሁ ጻፉ።

- ሀ. መምህሮች ሐ. አስተማሪዎች ሠ. ጤናማ
- ለ. አካላዊ መ. እንደቦታው

4ኛ ቀን

ማንበብ

1. የሚከተሉትን ጥያቄዎች በምንባቡ መሠረት በቃላትሁ መልሱ።

ሀ. “ታሞ ከመማቀቅ አስቀድሞ መጠንቀቅ” የሚለው ምሳሌያዊ ንግግር ምን ያስገነዝበናል?

ለ. ውሃ ተበክለ የምንለው ምን ሲሆን ይመስላችኋል?

2. ለሚከተሉት ጥያቄዎች በምንባቡ መሠረት በቃላትሁ መልስ ስጡ።

ሀ. ውሃን የሚበክሉ ሰውሠራሽ ችግሮች ምን ምን እንደሆኑ ባጭሩ ግለጹ።

ለ. ለዓሣዎች መሞት ወይም ቁጥር መቀነስ ምክንያቶቹ ምን ምን ናቸው?

ሐ. በውሃ ብክለት ሳቢያ ምን ሊከሰት ይችላል?

ቃላት

ለተሠመረባቸው ቃላትና ሐረግ ዐውዳዊ ፍቻቸውን በዕሁፍ ስጡ።

ሀ. ከአካባቢው የሚለቀቅ ፍሳሽ በጉድጓድ ውስጥ መጠራቀም አለበት።

ለ. ከኢንዱስትሪዎች የሚወጣው ተረፈ ምርት በተገቢው ቦታ መቀመጥ አለበት።

ሐ. መሬትን ቁልቁል ማረስ አፈርን ለጎርፍ አደጋ ያጋልጣል።

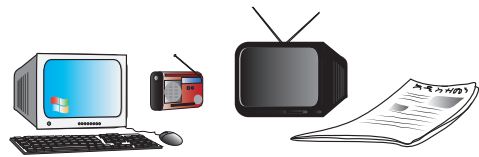
መ. የውሃ እጥረት እንዴት ይከሰታል?

መጻፍ

“የውሃ ብክለት መንስኤዎች” በሚል ርዕስ የቀረበውን ምንባብ ዋና መልዕክት ተገቢ ስርዓተነጥቦችን በመጠቀም በሁለት አንቀጾች አሳጥራችሁ ጻፉ።

ግለንባብ

የመገናኛ ብዙሃን ዓይነቶች

መገናኛ ብዙሃን ለሰው ልጆች የመልዕክት ማስተላለፊያ ዘዴዎች ናቸው። በአንድ ጊዜ በርካታ መረጃዎችን ለበርካታ ሰዎች ያሰራጫሉ፤ እንዲሁም ተፈላጊ መረጃዎችን ከበርካታ ሰዎች ለመቀበልም ያስችላሉ። ከመገናኛ ብዙሃን ዓይነቶች መካከል ሬድዮንን፣ ቴሌቪዥንን፣ ጋዜጣን፣ መፅሔትንና በራሪ ወረቀቶችን ለአብነት መጥቀስ ይቻላል።

ሬዲዮ የዕለትና የሰዓት ዜናዎች፣ አዋጆች፣ ማስታወቂያዎች፣ መግለጫዎች፣ ትምህርታዊ መልዕክቶች፣ ሙዚቃዎች ወዘተ ይተላለፋቸዋል። በሬዲዮ የሚተላለፉት ሁሉም መረጃዎች በጀር የሚደመጡ ስለሆኑ ለተማሩም ሆነ ላልተማሩ ሰዎች እኩል ይሰራጫሉ።*

ቴሌቪዥንም እንዲሁ በሬዲዮ የሚተላለፉት መረጃዎች ሁሉ ይተላለፋቸዋል። ሆኖም ቴሌቪዥን ከሬዲዮ የሚለየው መረጃዎችን በሁለቱም በድምፅና በምስል የሚያቀርብ በመሆኑ ነው። በዚህም የተነሳ በበርካታ ሰዎች ተመራጭ ሊሆን ይችላል።

ጋዜጣ፣ መፅሔትና በራሪ ወረቀቶች ደግሞ ሁሉንም መረጃዎች በድምፅ ሳይሆን በህትመት የሚያስተላልፉ በመሆናቸው የህትመት የመገናኛ ዘዴዎች ይባላሉ። በነዚህ የመገናኛ ዘዴዎች አማካይነት ተገቢ መረጃዎችን ለማግኘት ግን በትንሹ መረጃዎቹ በሚታተሙባቸው ቋንቋዎች የማንበብ ችሎታ እንዲኖር ያስፈልጋል። ጋዜጣ በአብዛኛው በእለት፣ አልፎ አልፎም በሳምንት መረጃዎችን ለአንባቢዎች ያደርሳል። በጋዜጣ ከሚተላለፉት መረጃዎች መካከል ዜና ዋነኛው ነው። መፅሔት ግን እንደጋዜጣ ሁሉ መረጃዎችን በቀን ወይም በሳምንት አያስተላልፍም። በመፅሔት የሚተላለፉት መረጃዎች እንደየሁኔታው በወር ወይም በሶስት ወይም በአራት ወር ወይም በመንፈቅ ወይም በአመት አንድ ጊዜ ብቻ ሊሆን ይችላል። በዚህም የተነሳ የመረጃዎቹ ዓይነቶች በጋዜጣ ከሚተላለፉት የተለዩ ሊሆኑ ይችላሉ። የበራሪ ወረቀቶች ግን አጫጭር ትምህርቶች፣ አድራሻዎች፣ የተቋማት ዋና ዋና

አገልግሎቶች ወዘተ የሚተላለፉባቸው በመሆናቸው እንደመፅኔትና እንደጋዜጣ በጊዜ የተገደቡ አይደሉም።

ከላይ ከተጠቀሱት የመገናኛ ብዙሃን ዓይነቶች የሚለየው ኢንተርኔት ነው። ኢንተርኔት በፅሁፍ፣ በምስልና በድምፅ አማካይነት መረጃዎች እጅግ ፈጣን በሆነ መንገድ ይተላለፉበታል። የኢንተርኔት መረጃዎች በጊዜና በቦታ የተገደቡ አይደሉም። የተለያዩ ኮምፒዩተሮችንና የእጅ ስልኮችን በመጠቀም በመረጃ መረቦች አማካይነት መረጃዎችን ከየትኛውም የዓለም አገሮች በአጭር ጊዜ ማንኛውንም መረጃ ማግኘት ይቻላል። በዚህም የተነሳ ከሌሎቹ የመገናኛ ብዙሃን ዓይነቶች መካከል በቀዳሚነት ተመራጭ እየሆነ መጥቷል።

በአጠቃላይ መገናኛ ብዙሃን በሰው ልጆች መካከል የመረጃ ልውውጥ እንዲኖር በማድረግ፣ ሰዎችን በማስተማርና በማዝናናት ወዘተ በርካታ ጠቀሜታዎች አሏቸው። በተለይም በአሁኑ ጊዜ የመረጃዎች አስፈላጊነትና ጠቃሚነት እየጨመረ በመምጣቱ የመገናኛ ብዙሃን ተፈላጊነትም በዚያው መጠን ጨምሯል። በአሁኑ ጊዜ በመገናኛ ብዙሃን አማካይነት የዓለም ህዝቦች ይበልጥ እየተግባቡና እየተዋወቁ፣ ባህላቸውንና እውቀታቸውን እየተካፈሉ ይገኛሉ።

1ኛ ቀን

ማዳመጥ

የማይታየው ብርሃን

የሚከተሉትን ጥያቄዎች በምንባቡ መሠረት በቃላትሁ መልሱ።

- ሀ. ስልክ የተፈለሰፈው መቼ ነው?
- ለ. ቴሌቪዥን ምን ዓይነት የመገናኛ መሣሪያ ነው?
- ሐ. ሰዎች የተለያዩ መረጃዎችን የሚያገኙባቸው መንገዶች ምን ምን ናቸው?
- መ. ከመገናኛ ዘዴዎች “ጉድ” የተባለለት የመጀመሪያው ፈጠራ ምንድን ነው?

ቃላት

ለሚከተሉት ቃላት ተቃራኒ ፍቻቸውን በጽሑፍ ስጡ።

- ሀ. ግለሰባዊ ለ. አጣመረ ሐ. አሳየ መ. ብርሃን

መነጠል

የሚከተሉትን ጥምር ቃላት በብዙ ቁጥር ያፉ።

ምሳሌ፡- ወሬ ነጋሪ → ወሬ ነጋሪዎች

- ሀ. ልበቢስ ለ. ሰርቶአደር ሐ. ቤተሰብ መ. ነገረፈጅ

2ኛ ቀን

ማንበብ

ለሚከተሉት ጥያቄዎች በምንባቡ መሠረት ትክክለኛ መልሶችን ጻፉ።

- ሀ. የመገናኛ ብዙኀን አገልግሎት ባይኖር ምን ችግር ሊያጋጥም የሚችል ይመስላችኋል?
- ለ. በምንባቡ ውስጥ የተጠቀሱት የህትመት መገናኛ ዘዴዎች ምን ምን ናቸው?
- ሐ. ኢንተርኔት ለምን አገልግሎት ይውላል?

ቃላት

1. የሚከተሉትን ቃላት ፍቻቸውን በቃላትሁ ግለጹ።

- ሀ. ድምፅ ለ. ቀዳሚ ሐ. ማዘናናት

2. በሚከተሉት ቃላት ዓረፍተነገሮችን ሥሩባቸው።

- ሀ. ገደበ ለ. ማስተላለፍ ሐ. ምስል መ. መረጃ

መጻፍ

በሬድዮና በጋዜጣ መካከል ያለውን የአገልግሎት አንድነትና ልዩነት የሚገልጽ አጭር ጽሑፍ ጽፋችሁ ለመምህራችሁ አሳዩ።

3ኛ ቀን

ማዳመጥ

የማይታየው ብርሃን

ለሚከተሉት ጥያቄዎች ባዳመጣችሁት ምንባብ መሠረት መልሶችን በቃላትሁ ስጡ።

ሀ. የመገናኛ ብዙኀን ጠቀሜታዎች ምን ምን ናቸው?

ለ. ከቦታ ቦታ የሚተላለፈው የድምፅ ግብዓት ሌላው ስሙ ምንድን ነው?

ቃላት

ቀጥለው ከቀረቡት ቃላት መርጣችሁ ክፍት ቦታዎችን አሟሉ።

ታዳሚዎች፣ ምስል፣ አትኩሮት፣ ኮምፒዩተር፣ መረጃ

ሀ. የስብሰባችን _____ ጠቃሚ አስተያየቶችን ሰጡ።

ለ. ታሪክ ለመጻፍ ተጨባጭ _____ ሊኖር ይገባል።

ሐ. _____ ዘመናዊ የመጻፊያ መሣሪያ ነው።

መ. የአድማጭን _____ የሚሰብ ንግግር አደረገች።

ሠ. ትምህርትን በድምፅና በ _____ አስደግፎ ማቅረብ ይጠቅማል።

ማጣመር

1. የሚከተሉትን ጥምር ቃላት በብዙ ቁጥር ጻፉ።

ዋና ቃል	ብዙ ቁጥር
መኖሪያቤት	
ሥራፈት	
ቃልአባይ	
ቃልአቀባይ	
ሥራወዳድ	

2. የሚከተሉትን ቅጥያዎች ከዋናው ቃል ጋር አጣምራችሁ ጻፉ።

ሀ. ስለ - ፈጠር - አችሁ _____

ለ. ከ - ሠራ - ህ _____

4ኛ ቀን

ማንበብ

1. የሚከተሉትን ጥያቄዎች በቡድን በመወያየት በቃላትሁ መልስ ስጡ።

ሀ. በሬዲዮ አማካይነት የሚተላለፉ መልእክቶች ምን ምን ናቸው?

ለ. በሬዲዮ ማስታወቂያዎችን አዳምጣችሁ ታውቃላችሁ?

2. የሚከተሉትን ጥያቄዎች በምንባቡ መሠረት በጽሑፍ መልሱ።

ሀ. ከተለመዱት የመገናኛ ብዙሃን የተለየው ምንድን ነው?

ለ. በጋዜጣና መጽሔት የህትመት መገናኛዎች መካከል ምን ልዩነትና አንድነት አለ?

ሐ. ሁሉም የማህበረሰብ አባላት በጋራ የሚገለገሉበት የመገናኛ ብዙሃን ምን ተብሎ ይጠራል?

መ. በቴሌቪዥንና በሬዲዮ መካከል ያሉትን ልዩነቶች በቡድን ተወያይታችሁ የደረሳችሁበትን ማጠቃለያ ሐሳብ ለክፍል ጓደኞቻችሁ በቃላትሁ አቅርቡ።

ቃላት

1. የሚከተሉትን ቃላት ፍቻቸውን ጽፋችሁ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አቅርቡ።

ሀ. ኅትመት ለ. ተመራጭ ሐ. ማሰራጨት መ. ተቋም

2. ቀጥሎ ከቀረቡት ዐረፍተነገሮች ውስጥ የተሰመረባቸውን ቃላት ዐውዳዊ ፍቻቸውን ጻፉ።

ሀ. መገናኛ ብዙሃን የመልዕክት ማስተላለፊያ መሳሪያዎች ናቸው። _____

ለ. መገናኛ ብዙሃን መረጃዎችን ከበርካታ ሰዎች ለመቀበል ያስችላሉ። _____

ሐ. የበራሪ ወረቀቶች መረጃዎች በጊዜ የተገደቡ አይደሉም። _____

መ. ቴሌቪዥን የተመልካቹን ስሜት ይስባል። _____

መጻፍ

“የጋዜጣ ጥቅም” በሚል ርዕስ ባለሙያ ጠይቃችሁ አጭር ጽሑፍ ጽፋችሁ በክፍል ውስጥ አንብቡ ።